

Nr. 6

15. maj 1970

Om sygdomme og
skadedyr i læhegn

Produktionen af
sphagnum

Dødsfald

Den gamle
pumpestation

Dødsfald

Fritidsområdet og
dets miljø

Om kvælstof-
udvaskning

Litteratur

91. årg.

HEDESELSKABETS TIDSSKRIFT

Ukrudt

REKVIRER
BROCHURE

i forstplanteskoler bekæmpes med **GEIGY UKRUDTSMIDDEL**

Priklebede med rodfæstede planter af rødgran, hvidgran, ædelgran, nordmannsgran, sitkagran, nobilis, douglasgran, østrigsk fyr, skovfyr, murrayanafyr, eg og bøg samt frøbede med eg og bøg kan behandles med GEIGY UKRUDTSMIDDEL.

Der anvendes 2 kg pr. ha på svær jord og 1 kg pr. ha på let jord, og behandlingen foretages bedst før ukrudtets fremkomst eller på nøgen, helst fugtig jord. Virkningen holder sig i flere måneder.

Stoffet ophobes ikke i jorden, men nedbrydes indenfor samme sæson ved tidlig tilførsel.

KEMISK VÆRK KØGE A/S

OVERGADEN NEDEN VANDET 39, 1414 KBHVN. K - KONSULENTVEJLEDNING (01) 27 AS 4300

Netop de mindre dimensioners skovning trænger til en ansigtsløftning

**Jo flere grene og jo mere rodfor-
dærver, des vigtigere er det at ud-
brede kendskabet til skovning og
transport.**

Forlang SKOVSKOLENS BROCHURE hos

Skovskolen, Nødebo, 3840 Fredensborg

Tlf. (03) 28 13 78

En drænmaskine med uovertruffen stor kapacitet, 100 pct. nøjagtighed samt med stor holdbarhed og driftsøkonomi må vække interesse hos drænfolk.!

DRAINER

DET GØR DRAINER OGSÅ !

- Graver mere end de største og dyreste gravemaskiner
- Laver nøjagtigere bund end den nøjagtigste bundgraver
- Lægger ler- og plastrør så godt som den bedste rør lægger
- Elektronisk. Kan forsynes med autopilot, der formindsker den menneskelige fejlmulighed
- Lave vedligeholdelsesudgifter og ingen transportproblemer
- Opfylder enhver entreprenørs ønske om rationalisering af drænarbejdet

Ring eller skriv vedrørende nærmere oplysning til:

NORDJYDSK MASKINFORRETNING

Sæbyvej 210 . 9800 Hjørring . Telefon (08) 92 34 11

A-B LERANS MEK. VERKSTAD . SUNNE . SVERIGE

100 % SIKRET
MOD
ØKONOMISK
TAB VED

HAGL

Tal med nærmeste
distriktsforstander
eller hovedkontoret

Haglskadeforsikring er en billig betryggelse - og bør tegnes i de jyske landmænds eget selskab, hvor medlemmerne gennem reassurance er sikret mod større forhøjelser af årsbidraget, selv når katastrofalt store tab indtræffer.

Haglskadeforsikringsforeningen for Jylland G/S
Sct. Clemens Torv 9 - AARHUS - Telefon (06) 12 12 84

Hulkjærhus Planteskole

Rødkjærsbro

Telf. (06) 87 03 33 - 87 00 25

**PLANTER TIL SKOV
LÆHEGN OG HAVE**

TRAKO

I) ALLEN TRAKO

græsslåmaskinen for skove -
kanalkanter - afvandrings-
arealer.

II) ALLEN-TRAKO

rotary-klipper - selvkørende.

III) ALLEN-TRAKO

plænefejemaskinen.

FRIMODT-KONNING

Pjedsted . Telf. 059 - 5 41 60

når det drejer sig om

familie/service, lønkonto/service og de skatte-
begunstigede opsparingsformer - så tag **Privat-
banken med på råd!** - De vil opdage, at en
moderne bank som Privatbanken yder effektiv
service langt ud over det, man i almindelighed
opfatter som bankservice.

PRIVATBANKEN FOR VIBORG OG OMEGN

FILIAL AF PRIVATBANKEN I KJØBENHAVN A/S

Sct. Mathiasgade 15 . Telefon (06) 62 26 00

AFDELINGER I BJERRINGBRO, SKALS OG HALD EGE

Hammerum Herreds Spare- og Laanekasse

Tlf. Herning (07) 12 37 33 (fl lin.)

Kontortid:

Mandag, tirsdag

og onsdag 10-16

torsdag og fredag 10-17,30

„LYNGBY“ GRAVESKOVL

Nr. 1 K 255×345 mm

Nr. 2 K 240×330 mm

Det rette værktøj -

- gør arbejdet let!

D. S. I. skovle er fremstillet af fineste stål
og forsynet med fint sløbne skafter af prima
asketræ.

DANSK STAAL INDUSTRI A/S af 1933

Kongens Lyngby - Telefon 87 04 10

Hedeselskabets

Tidsskrift

Nr. 6

15. maj 1970

91. årg.

udgår 16 gange årligt til medlemmer. – Annoncer til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg, telf. (06) 62 61 11. Annoncepris 70 øre pr. mm. Medlemsbidraget er årligt mindst 10 kr. eller én gang for alle mindst 200 kr. Redaktør HAR. SKODSHØJ. Redaktionsudvalg: Afdelingschef, skovrider B. Steenstrup (formand), distriktsbestyrer J. Alsted, kontorchef B. Dalberg-Larsen og afdelingschef N. Venov. Trykt i Carlo Mortensens Bogtrykkeri, Viborg.

Indhold: Om sygdomme og skadedyr i læhegn - Produktion af sphagnum - Dødsfald - Den gamle pumpestation - Dødsfald - Fritidsområdet og dets miljø - Om kvælstof-udvaskning - Litteratur.

Forsiden: Billedet, fotograferet i 1969, viser et midtjysk landskab gennemtrasket af et tæt net af enkeltrækkede nåletræshegn. De fleste er hvid- eller sitkagranhegn og stammer fra tiden 1920–1940, således at de nu står foran fornyelse. Midt i billedet ses huller i hegnene, der stammer fra trametesødelæggelser. (fot. has., maj 1969).

Om sygdomme og skadedyr, der truer vore læhegn

Af forstander O. Wagn, Studsgård forsøgsstation.

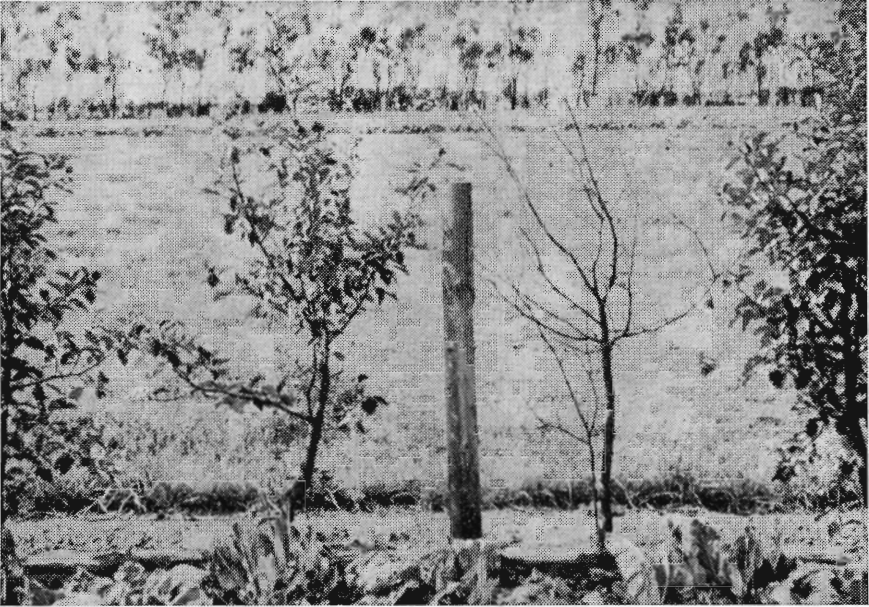
(Uddrag af foredrag ved læplantningsmøde i Varde den 27. januar 1970).

Rodfordærver

Det største sygdomsproblem, vi har i vore læhegn, er ubetinget angreb af rodfordærveren (*Fomes annosus*) eller *Trametes*, som den også kaldes blandt forstmænd. Det er den væsentligste årsag til forfaldet i de gamle granhegn i store dele af Jylland, ligesom det er det mest tabvoldende angreb i vore nåleskove.

Angrebet kommer ofte snigende: Et træ kan have svampen i sig i adskillige år uden at vise ydre tegn på dens tilstedeværelse. Efterhånden indtræder der nedsat væksthastighed, der udarter sig sådan, at træet kommer til at stå helt i stampe. Som det sørgelige slutresultat ender det så med, at træet dør. Dette er det karakteristiske sygdomsforløb i hvidgran.

Hos andre arter forløber sygdommen dog på en noget anden måde — anderledes akut — således som det f. eks. er meget karakteristisk for angrebet i sitkagran. Sitkaen vokser som bekendt me-

Seljerøn angrebet af rodfordærver. Smitten er tilført med hegnspælen af rødgran. Træet til højre er dræbt, og det til venstre er stærkt på retur.

get hurtigt til på egnede jordtyper, men kan så, når den så at sige står i sin fulde manddomskraft i 15—25 års alderen, pludselig dø i løbet af blot én vækstsæson.

I øvrigt forekommer der hos visse arter en større modtagelighed for angrebet i de yngre år end i de ældre, og hos andre arter er der omvendt størst modtagelighed hos de ældre årgange.

Veddet i de angrebne træer kan undergå en destruktion, der fra stammebasis strækker sig mere eller mindre højt op i stammen. Denne destruktion, der hovedsageligt skyldes en opløsning af cellulosen, kan medføre en rødbrun misfarvning og dannelse af kerneråd, hvorved træets værdi som gavntre forringes betydeligt eller reduceres til nul hos stærkt nedbrudte og frønnede træer. Sådanne træer er selvfølgelig særlig stærkt udsatte for at gå om kuld under stormvejr.

I læhegnene er rodfordærveren et problem, der trænger sig stærkere og stærkere på i disse år, og der er ingen tvivl om, at den i løbet af de nærmeste år yderligere vil tolde bravt i de endnu bestående hegn.

Om svampens smittespredning véd man, at den sker ved rodkontakt mellem syge og sunde træer. Man kan så spørge, hvordan smitten etableres i et hegn.

Der er stort set tre måder, hvorpå dette kan ske:

1) Først og fremmest kan den indføres med hegnspæle af smittet rødgran, der placeres inden for et hegns rodzone. Både i forsøg og i praksis er sådanne pæle fastslået som farlige smittebærere, og der må derfor meget stærkt advares imod at tage granpæle hjem fra skoven i friskfældet tilstand og placere dem i nærheden af et læhegn. Det må tilrådes at oplagre dem på et tørt og luftigt sted i 1¹/₂—2 år inden brugen. Vi har forsøg, der viser, at først efter en sådan opbevaring er myceliet inde i pælen dræbt.

2) For det andet kan smitten indføres ved udtynding i hegnet: De friske stødflader udsættes for nedfald af de sporer af rodfordærversvampen, der altid vil være til stede i luften i egne med nåletræer. Sporerne kan spire på snitfladerne, og myceliet trænger ned i stødene og ud i rødderne, hvorved der så opstår mulighed for smittespredning ved rodkontakt. Og det kan tilføjes, at også ved en beskæring af tykke grene er der risiko for smitte på denne måde.

Der er mulighed for at forebygge spredningen ad denne vej ved at smøre snitfladerne med forskellige midler. Det mest effektive for øjeblikket har vist sig at være en 10 % opløsning af natriumnitrit, der skal smøres på umiddelbart efter fældningen eller beskæringen af større grene. Det anbefales i egen interesse at praktisere denne metode, der i skoven hører med til de almindelige, hygiejniske foranstaltninger.

3) Den tredje måde, hvorpå smitten kan indføres i et hegn, er ved genplantning i en gammel hegnslinie, hvor de gamle stød ikke er ryddet, eller hvor der sidder større inficerede rodstykker tilbage efter rydningen. Svampen kan nemlig holde sig i live i mange år i sådanne stød og større rodstumper.

Når man står over for at skulle udskifte et gammelt, udlevet læhegn, stilles man straks over for problemet med, hvad man skal plante og hvordan. Størst er problemet ved skelhegnene, hvor man er tvunget til at holde sig til den gamle hegnslinie. Det er lidt lettere, når man har med hegn at gøre, der ligger midt inde på en ejendoms jord. I sådanne tilfælde har man mulighed for at rokere med hegnslinierne, så der kan plantes på jord, der ikke tidligere har været beplantet med træer. Dette er et moment, der bør tages med under overvejelse, når man skal udskifte sine hegn, og det er aktuelt flere steder, hvor hegnene er placeret alt for tæt — ved fornyelsen af hegnene her er der lejlighed til at få revideret sin hegnsplan.

Skelhegnene er altså vores smertensbørn, idet der er overhængende fare for, at rodfordærverproblemet kan gå i arv til det nye hegn på stedet, hvis der ikke tages visse forholdsregler.

Hegnspæl med rodfordærver som smittekilde i hvidgranhegn.

I det forsøgsarbejde, der er i gang fra Studsgård forsøgsstation, er dette problem søgt grebet an fra to sider. Der er dels prøvet med en total rydning af det gamle hegn inden nyplantning, og dels med indplantning af træer og buske i det gamle hegn efter en passende udtynding for at skaffe lys og luft til de nye planter.

Der er næppe tvivl om, at den radikale metode med total rydning af det gamle hegn, er den metode, der på langt sigt så afgjort vil give de bedste resultater. Det er også den metode, der benyttes i det såkaldte »Grindsted-projekt«, hvor man trækker et system af N-S-gående, 3-rækkede løvtræhegn op igennem egnen med 250—400 m mellemrum, idet man til dels følger de gamle hegnslinier og rydder de granhegn, der er værdiløse, eller som må forventes at blive det i løbet af en kort årrække.

Ved rydningen må der sørges for, at alle større rodstumper — mere end ca. 5—6 cm i diameter — fjernes så omhyggeligt som overhovedet praktisk muligt, for at de ikke skal sidde i jorden som smittekilder. Det er helt afgørende for et heldigt udfald af et projekt

Fra rodfordærverangrebne hegnspæle overføres smitten ved rodkontakt. Det ses, hvordan rødder fra et nabotræ omslutter jordstykket af en hegnspæl. Svampen vokser via rødderne op i stammen og videre til de øvrige træer.

som det på Grindsted-egnen, at dette sker, ellers vil man få spillet gående igen i form af nye rodfordærverangreb — de kan komme hurtigt, men det kan måske også gå sådan, at de først manifesterer sig i løbet af en årrække, når hegnet er vokset op og udfører sin mission.

Man kan så spørge, om der ikke findes arter, der er modstandsdygtige mod angrebet. Her må vi desværre konstatere, at ingen træer og buske er immune over for det — både nåltræer og løvtræer angribes. Som helhed kan vi dog sige, at nåltræer alt i alt er mere modtagelige og sårbare end løvtræer. Men også blandt nåltræerne findes der arter, der er meget modstandsdygtige, f. eks. ædelgran, ligesom der blandt løvtræerne forekommer arter, der er meget modtagelige, f. eks. seljerøn og tjørn. Der er således en ikke ubetydelig variation i modtageligheden arterne imellem, og for at få et nærmere indblik i denne variation — ud over det, man allerede har — beplantedes et areal på Studsgård forsøgsstation i 1962 med ca. 75 forskellige arter af træer og buske, der kan komme på tale som hegnsplanter. Som infektionskilder nedgravedes rodfordærverangrebne rødgranpæle — den skadelige virkning af angrebne hegns-pæle udnyttedes altså her til forsøgsformål. Det er hensigten at regi-

Smitteforsøg med rodfordærver. Som smittekilde er nedgravet en angrebet pæl af rødgran (midt i forgrunden).

strere angrebets spredning i de enkelte arter og forhåbentlig herud fra få et indtryk af de enkelte arters modtagelighed. Systemet fungerer efter hensigten, idet der de sidste tre år har kunnet registreres døde planter — foreløbigt i i alt 38 arter.

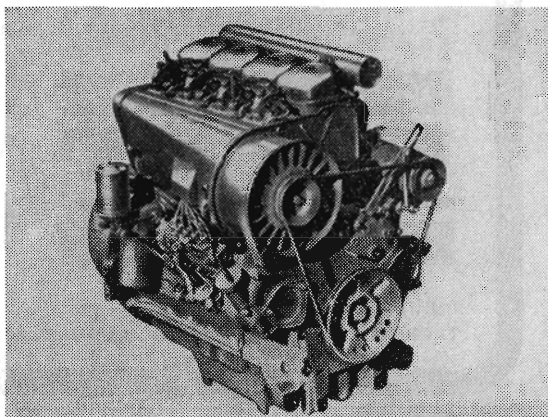
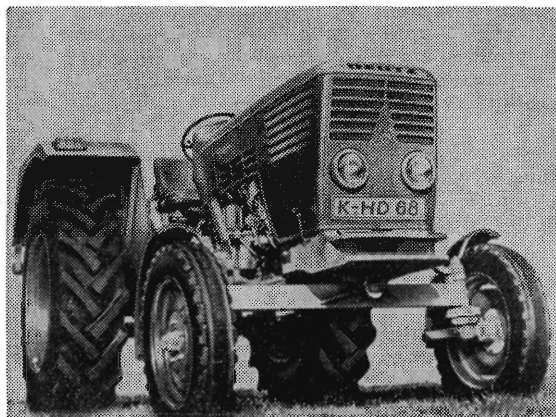
Nu er det nok begrænset, hvor stor betydning man skal tillægge disse første reaktioner, men de er dog en bekræftelse på, hvad man erfaringsmæssigt måtte kunne vente sig af nogle af arterne, og de viser lidt om, hvad man eventuelt kan vente sig af andre arter, man ikke tidligere har haft lejlighed til at gøre iagttagelser over rodfordærverangreb i. Beplantningen skal følges mange år frem i tiden og vil forhåbentlig give et godt bidrag til supplerung af det hidtidige erfaringsmateriale om svampen.

Honningsvampen (*Armillaria mellea*)

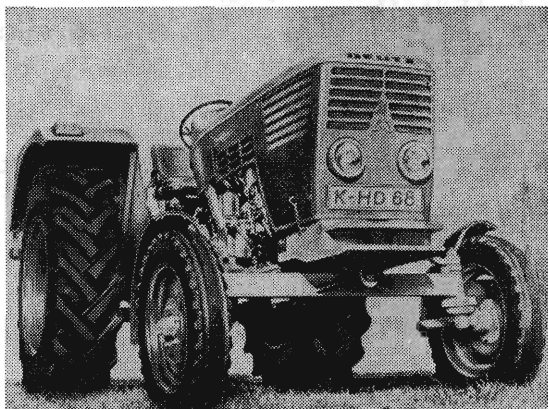
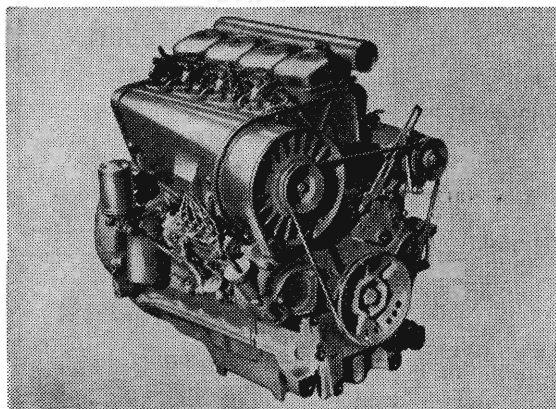
er en anden svamp, der er meget frygtet i skovbruget. Det er dog det almindelige indtryk, at den ikke spiller nogen væsentlig rolle i læhegnene.

Angrebet er lettere at erkende end rodfordærverens. Mellem bark og ved på angrebne træer ses et karakteristisk, vifteformet, hvidt mycelium. Senere, ved mere fremskredne angreb, finder man mørke, snørebåndlignende tråde, rhizomorfer, der kan blive flere meter lange og også løbe langt ud i jorden fra det angrebne træ.

DEUTZ er skabt for hinanden...

Man vælger den bomstærke DEUTZ traktor med den lydsvage, luftkølede DEUTZ dieselmotor

- fordi DEUTZ motorens kraftreserver gør DEUTZ traktorens tekniske fortrin 100% effektive

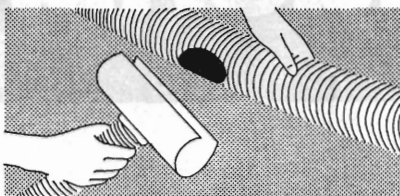
DEUTZ
- verdens største
fabrik for
luftkølede motorer

Hos DEUTZ er motorkraften nøje afstemt efter de tekniske krav. Model for model. Derfor udgør motor og traktor en helhed, der ikke er til at slå af marken.

DLAM
-over hele landet

DRÆN-RØR

EFFEKTIVE, FUNKTIONSSIKRE DRÆNRØR MED »VORTER«

TARKETT P.V.C-rør er en revolutionerende nyskabelse og har allerede vundet stærk udbredelse. Drænrørene er fremstillet i slagfast, frostsikker hård P.V.C., og har 17 cm² vandtagingsareal på 1000 slidser, fordelt over 250 »vorter« pr. løbende m. Drænrørene er korrigeret og har derfor stor modstandskraft overfor tryk. Den fleksible konstruktion giver funktionssikre ledninger under de vanskeligste forhold. Drænrørene leveres i ruller. Længde pr. rulle, diameter og vægt er anført her:

HANDELS- OG INGENIØRFIRMA

BRAGE

MICHELSSEN

YDRE DIAMETER mm	LÆNGDE/RULLE m	VÆGT/RULLE kg
50 (2")	300	53
90 (3")	150	63
110 (4")	100	55
160 (6")	50	60
225 (9")	6	

INDHENT TILBUD.

TARKETT P.V.C.-RØR EN GROS . RUNDHØJALLE 135 . 8270 HØJBJERG . TLF. ARHUS 06-2710 44

Mejeriernes og Landbrugets Ulykkesforsikring

Gensidigt selskab ★ Oprettet 1898

Henvendelse til kredsens tillidsmand eller til hovedkontoret:
Vester Farimagsgade 19 . København V . Telf. (01) 15 03 50

Skive Cementstøberi

Knud Østergaard
Telefon (075 1) 921

NORMRØR
med garantimærket
Imprægnering Brøndrør

Hedeselskabets Centralplanteskole

Tvilum Skovgaard . Faarvang

Telefon (06) 87 21 11 - nr. 1

- Planter af hårdføre racer til skov, læ,
- hæk, vildtremiser og sommerhusgrunde.

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62 og
Fiskerihavnen

AKTIESELSKABET

NORDISK BRANDFORSIKRING

ALLE ARTER FORSIKRINGER

1970 - Grønningen 25 ★ København

Det angrebne ved bliver blødt og hvidligt, og der dannes indefter en mørk sømlinie på overgangen mellem sundt og sygt væv. Om efteråret dannes fra rhizomorferne knipper af svampens gule, hatformede frugtlegerer.

Den er ligesom rodfordærveren »altædende« — og i endnu højere grad. Særlig slem er den i nåletræer plantet efter løvtræer, og den optræder især på de noget bedre jorder. Rødgran og sitkagran er meget modtagelige, ligeså røn, pil og poppel, medens ædelgran, lærk og douglasgran er modstandsdygtige. Endog urter, f. eks. jordbær, kartofler, gulerødder m. v. kan angribes.

Ildsot (*Erwinia amylovora*)

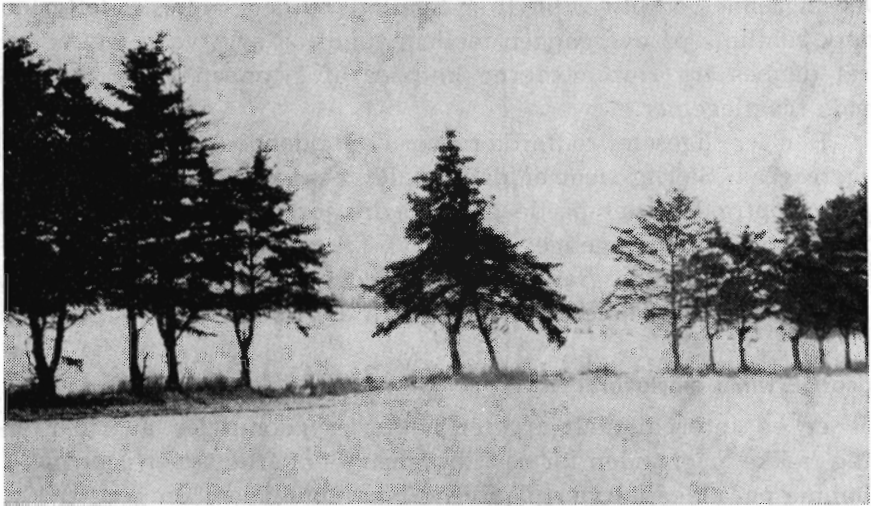
er en internationalt frygtet bakteriesygdom, der angriber en lang række arter inden for rosenordenen — af frugttræer især pære, blomme og æble. Til værtplanterne hører endvidere en lang række arter, der finder udbredt anvendelse i vore læhegn, f. eks. tjørn, røn, roser, Cotoneaster, bærmispel.

Sygdommen er bl. a. kendt fra Nordamerika og New Zealand. I Europa har den fået fodfæste i England og er lejlighedsvis fundet i flere andre europæiske lande. I Danmark blev den fundet for første gang i 1968 i 9 frugtplantager på Nordfalster. For at komme sygdommen til livs bevilgedes penge til rydning af de angrebne plantager, erstatninger til frugtavlerne og til efterforskning i de truede områder i sommeren 1969.

I 1969 fandtes sygdommen på ca. 300 lokaliteter på Nordfalster, NV-Lolland, øerne i Smålandshavet og i Rødby Fjord. I ca. 90 % af tilfældene var tjørn involveret som værtplante.

Sygdommens navn antyder, at den farer meget hurtigt frem, og at de angrebne planter kommer til at se ud, som om de var svedet af ild. Bakterierne trænger fra blomster og årsskud meget hurtigt rundt i planten. Bladene bliver sortbrunt visne, og som noget karakteristisk for angrebet bliver de hængende i lang tid på grenene. Vævet under barken bliver brunligt misfarvet, og uden på barken vil der ofte forekomme dråber af bakterieslim. Insekter, der færdes på grenene, får slimen på sig og kan derved bringe sygdommen rundt. Fugle, der slår sig ned på angrebne grene, mennesker med deres knive og sakse og regn, der skyller ned over træerne, er ligeledes medvirkende til spredningen. Angrebne træer kan dø i løbet af en sommer.

I en landbrugsministeriel bekendtgørelse af den 2. oktober 1969 om foranstaltninger til begrænsning og evt. udryddelse af sygdommen indskærpes anmeldelsespligt, hvis man mener at have ildsot på sin ejendom. Statens plantetilsyn har adgang til ethvert sted, hvor

Et lårkort hvidgranhegn.

værtplanter findes, med henblik på at undersøge disse for sygdommen. Angrebne træer skal ryddes og brændes på stedet.

Ved angrebene i 1969 gik det i de fleste tilfælde ud over tjørn. Hvis det ikke lykkes at begrænse sygdommen til det ramte område, må vi se i øjnene, at der er en vis risiko for, at den kan brede sig hen over den sydlige del af landet til den jyske halvø og dermed blive en fare for vore læhegn, hvor tjørnen er en af de vigtigste komponenter.

Skadedyr

Afdøde professor Boas er blevet tillagt den udtalelse, at det værste skadedyr i skoven er forstmanden. Analogt kan det uden overdivelse siges, at det værste skadedyr i læhegnene er landmanden selv — og det gælder både for det, han gør i hegnene, og det han undlader at gøre.

Vi er år efter år vidner til, hvordan tankeløshed og sløseri fejrer store triumfer. Hegnene må årligt igennem to farefulde perioder. Den ene i forsommeren, når ukrudtssprøjtningen af markerne er i fuld sving. Resultatet heraf ses som kilometervis af hegn med afsvedet eller forkrøblet løv. For nogle arter er blot en enkelt douche af ukrudtsmidler ind over sig skæbnesvanger, og for de fleste andre bliver det det med en årlig tilbagevendende omgang. Den anden periode falder lige efter høst, når halmen skal brændes af — og hvad der så kan ske, var der mange, der gjorde bitre erfaringer med sidste år. Det blev til adskillige km hegn, der gik op i luer, og mange års arbejde blev ødelagt i løbet af nul komma fem.

Det er komplet uforståeligt, at landmanden efter at have ofret egne og samfundets midler på indkøb af planter, efter at have betalt plantearbejde, efter at have haft besvær med renholdelse og efter at have fået hegnet godt i gang, så ikke viser mere respekt for sin egen indsats og i sin fortravlethed blot lader stå til. En smule omtanke og en ringe ekstra arbejdsindsats vil i de fleste tilfælde kunne spare værdifulde og uundværlige hegn for at lide overlast af omtalte slags. Hvor store værdier, der går til spildev, vil man nok kunne få et indtryk af ved at notere sig de beløb, en lodsejer forlanger i erstatning for hegn, der må falde for vejforlægninger o. lign.

Rundt om i Jylland ser man ofte øjensynligt ganske gode hvidgranhegn med de nederste grene kappet af op i et par meters højde. Hvad så ellers meningen kan være med en sådan operation, så har man derved fået et hegn, der er til mere skade end gavn for de tilgrænsende marker. I stedet for at blive siet igennem grenmosaikken bliver vinden nu presset gennem en smal åbning, der virker som en dyse, og resultatet er voldsom træk og sus under kronerne. Et godt læhegn må ikke følge den lårkorte mode men skal skjule sine stammers pragt under en fodsids grenkappe!

Da læplantningen i sin tid begyndte i Jyllands vindudsatte egne, var det et spørgsmål om at skabe tålelige forhold for befolkningen. At læ stadig er af betydning, fik vi et memento om under jordfygningen i marts 1969: Hvor læhegnsnettet var veludbygget, undgik man afblæsning og aflejring af mulden. Dette må understrege betydningen af, at vi stadig gør, hvad vi kan, for at værne om vore læhegn og stadig søger at udbygge og forbedre det bestående hegnsnet.

Produktionen af sphagnum i 1969

Det gode vejr i sommeren 1969, som resulterede i rekordkornhøst, var også gunstigt for arbejdet i moserne med fremstilling af sphagnum til landets gartnere og havebrugere.

De 15 virksomheder, der arbejder i tørvebranchen, har velvilligt besvaret Hedeselskabets forespørgsel, og en samlet bearbejdning af det indhentede materiale viser, at der i forhold til 1968 har været en produktionsstigning på hen imod 10 pct.

I alt er der i 1969 fremstillet emballeret sphagnum svarende til 700.000 baller eller poser à 50 kg, og desuden er der leveret knap 100.000 m³ i løst mål direkte til forbrugerne. Den altovervejende del af produktionen er afsat til gartnerier og til private havebrugere.

Trods den øgede hjemlige produktion kunne efterspørgslen ikke dækkes, og der blev brug for en ikke ubetydelig import af udenlandsk sphagnum. I henhold til oplysninger fra landbrugsministeriets gødningstilsyn androg den samlede import mellem 12.000 og 13.000 tons, hvilket kan antages at svare til ca. en kvart million baller à 50 kg. Det vil sige, at rundt regnet en fjerdedel af den sphagnum, der anvendes her i landet, kommer udefra, og det vil i realiteten sige fra Sverige.

En del af den importerede sphagnum er tilført kalk og plantenæringsstoffer og er således »færdig til brug«. Disse produkter afsættes især til private havebrugere etc., medens de fleste gartnere foretrækker at tilberede den anvendte sphagnum efter egne recepter. Det må forventes, at de danske producenter inden længe vil kunne tilbyde gødet sphagnum, som vil kunne tilfredsstille kunderne.

Produktionen af »pottemuld«, »blomstermuld« etc., som er tilsat plantenæringsstoffer, kalk, sand og evt. andre stoffer, og som leveres i små plasticposer, øges år for år. Disse varer, der er særlig beregnet til potteplanter, altankasser osv., dækker øjensynlig et behov, og der dukker stadig nye »fabrikater« op. Kun undtagelsesvis foreligger der oplysninger om indholdet. Det siger jo ikke noget afgørende, at der f. eks. på posen står: Analyseret af Hedeselskabet, når det ikke samtidig er angivet, hvad analysen har vist.

Hvor mange af sådanne poser, der fremstilles, vides ikke med sikkerhed, idet der ikke føres nogen kontrol med de virksomheder, der ikke samtidig producerer almindelig sphagnum, men tallet overstiger utvivlsomt millionen.

Anvendelsen af sphagnum til dækning af drænledninger er gået noget tilbage i de senere år som følge af fremkomsten af forskellige kunststoffer, der er nemmere at anvende og specielt er mere praktiske, når talen er om maskinel dræning.

Den 1. juli 1970 træder der nye bestemmelser om handel med sphagnum i kraft. De erstatter de hidtidige bestemmelser, der er fra 1962, som der ikke var særlig tilfredshed med. Om de nye bestemmelser vil vise sig at virke bedre, må tiden afgøre.

Det er slet ikke så lidt, sælgeren af »spagnum« skal give oplysning om ved leveringen, nemlig varens oprindelsessted, dens rumfang i løst mål, askeindhold, findelingsgraden, pH og dens vandholdende evne. I landbrugsministeriets bekendtgørelse, der er dateret den 7. januar 1970, er der gjort rede for, hvorledes de forskellige egenskaber skal bestemmes. For tørveprodukter, der er tilsat plantenæringsstoffer, skal mængden af disse angives i pct. af vægten i den foreliggende tilstand.

A. Krøigaard.

DØDSFALD

*Amtsrådsmedlem, kammerherre
J. C. V. V. Grandjean, R I
Vennerslund, Nr. Alslev.*

Ved Hedeselskabets årsmøder har kammerherre I. C. V. V. Grandjean, Vennerslund, gennem mere end 20 år været en trofast deltager. I de første år, efter at han ved revisionen af Hedeselskabets vedtægter i 1947 indvalgte som den første repræsentant valgt direkte for Maribo amt, overraskede han nogle gange ved at komme flyvende til årsmødet. Selv om han vist ikke kom i egen maskine, så førte han dog selv maskinen. For godsejeren på Vennerslund var det ganske naturligt at erhverve flyvercertifikat, der kunne derved spares tid, det vil sige, at der kunne udrettes og nås mere — tiden måtte ikke spildes.

Det er netop dette indtryk, kammerherre Grandjean efterlader sig ved sin død. Altid var han foretagsom og idérig, iagttagende og på udkig efter dét, der kunne indebære en udvikling. Han nøjedes ikke med at tale om det, der optog ham. Fængede en idé, blev den prøvekørt og realiseret, hvis der var mulighed for det. Naturligvis forvandlede ikke enhver idé til succesrig handling, men ofte kom der noget godt og bemærkelsesværdigt ud af, hvad han gik ind for.

Det var karakteristisk for ham, at hans ofte lidt staccato udtryksform altid var sikker på at fange tilhørernes opmærksomhed, men hvis man undertiden fristedes til at tro, at de fremsatte tanker blot var født af øjeblikket, tog man som regel fejl. Det viste sig næsten altid, at ideerne blev understøttet af erhvervede erfaringer og bearbejdede kendsgerninger. Det var dette, der var med til at give ham en anerkendt stilling i de landbrugsfaglige organisationer og

bragte ham frem til en positiv indsats i de mange offentlige hverv, han gennem årene påtog sig.

Godset Vennerslund på Falster drev han fra de helt unge år med målbevidst dygtighed således, at det blev et mønsterbrug. Det samme kunne siges om det skovbrug, der hørte til. Deltagerne i Hedeselskabets årsmøde for nogle år siden i Nykøbing vil erindre det stærke indtryk, man under besøget på Vennerslund fik af en gods-ejer, der fulgte tidens krav og ikke alene som en eksperimenterende foregangsmand, men også som en mand, der følte sig helt og fuldt engageret i sin egenskab af stor jordbesidder med et ikke mindre bevidst krav til, hvad navn og besidder måtte forlange af ham i rent sociale opgaver. Der vil her blive ristet ham en særlig smuk minde-rune for hans indsats, når det gjaldt uddannelse af landbrugs elever og hans forhold til medhjælperne.

Da I. C. V. V. Grandjean indvalgtes i 1947 i Hedeselskabet, var det et helt naturligt valg, som hans allerede da vidtspændende of-fentlige virksomhed i landbrugsorganisationer og kommunalråd måt-te føre med sig. I Hedeselskabets repræsentantskab hørtes han gerne og med opmærksomhed. Ofte kunne han pege på synspunkter, som gav anledning til overvejelser — hans udtalelser blev til et frisk pust, en luftning i en måske tung debat.

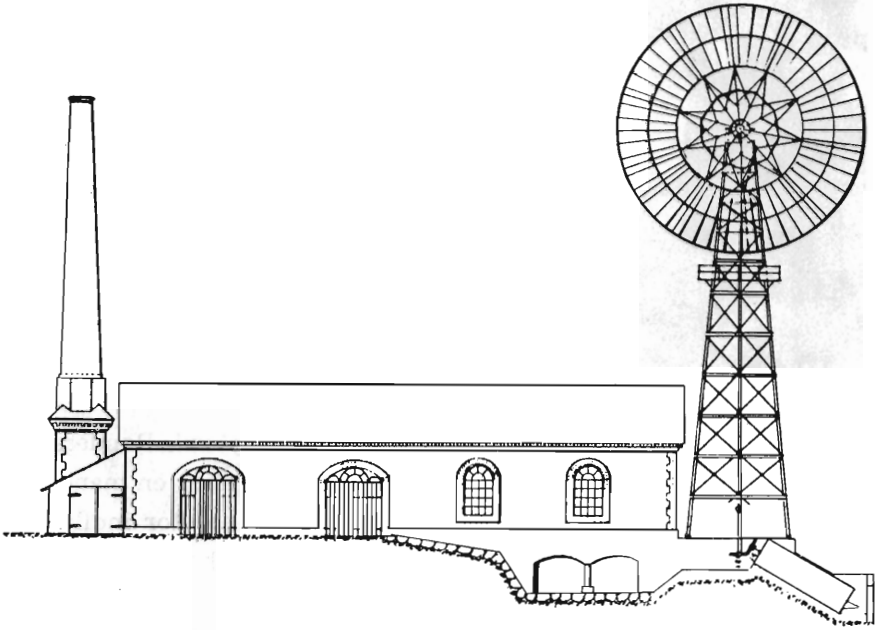
Kammerherre, hofjægermester, godsejer I. C. V. V. Grandjean RI blev 72 år gammel. Han afgik ved døden den 17. april efter en længere periode med lejlighedsvis lange sygdomsanfald.

Den gamle pumpestation Bøtø Nor er fredet. - Nu ledes der efter en manglende vindrose!

I et indlæg fra Foreningen Danske Møllers Venner hedder det:

Inspireret af artiklen om landvindingen af Bøtø Nor i Hedeselskabets Tidsskrift nr. 5 og 6, 1968, samt yderligere opmuntret af folk med tilknytning til dette projekt og den dertil knyttede gamle pumpestation tog Foreningen Danske Møllers Venner sammen med Nationalmuseets Mølleudvalg i sin tid kontakt med Pumpelaget i håb om at få den gamle pumpestation og den deri installerede dampmaskine samt afvandingssnegl bevaret som et teknisk-histo-risk monument; således som det har været antaget her i tidsskriftet.

Efter en del forhandlinger enedes man om, at pumpestationen udskilles fra det øvrige område og tilskødes Selskabet Danske Møllers Venner, at pumpestationen dernæst undergives Bygningsfredningsloven i klasse B, samt at der endelig til yderligere sikring af et så kompliceret anlæg tinglyses en deklaration.

Gengivelse af gammel tegning af pumpehus med skorsten og vindrose. Størrelsesforholdene vil fremgå af, at vindrosens diameter er ca. 11 meter.

Under sagens forhandling dukkede en tegning op fra tiden omkring første verdenskrig, og af denne tegning fremgår dels, hvorledes skorstenen så ud (den var stærkt ødelagt af løbesod og blev væltet, umiddelbart før forhandlingerne med Pumpelaget begyndte), samt en vindrose (annual sails) der driver en vandsnegl helt uafhængig af den dampdrevne snegl. Der er således rigeligt at gøre for Selskabet med retableringen af dette spændende anlæg. Foreløbig har man ved hjælp af en bevilling fra Det Særlige Bygningssyn, under hvilket Bygningsfredningsloven sorterer, påbegyndt en istandsættelse af bygningens skifertag; i fortsættelse heraf istandsættes murværket, og Foreningen er også begyndt at se sig om efter en vindrose.

Skulle nogen læser af Hedeselskabets Tidsskrift kende et sådant anlæg, vil Selskabet meget gerne vide besked herom, så det i tide kan sikre sig det, inden det enten rustet op eller bliver skrottet. Vindrosens diameter er 1 m, og højden af stativet fra jorden til vindrosens centrum er 18 m.

DØDSFALD

*Fhv. amtsvandinspektør
Kristian Tylvad, R.I. Randers.*

Fhv. amtsvandinspektør, civilingeniør *Kristian Tylvad*, Randers, afgik den 27. april ved døden, 76 år gammel. Med ham er en mand gået bort, der gennem et langt og virksomt liv øvede en stor indflydelse på den måde, grundforbedrings- og landvindingsarbejdet har været udformet her i landet.

Kristian Tylvad stammede fra Hanning i Vestjylland og blev kort efter, at han i 1918 var blevet cand. polyt., knyttet til Statens grundforbedringsvæsen, hvorfra han, da dette afvikledes i 1922, gik over til Det danske Hedeselskab. I perioden 1920—28 foretog han en række studierejser til udlandet, bl. a. til U. S. A., og var i nogle år tillige assistent ved Polyteknisk Læreanstalt, hvor han senere virkede som censor.

I 1928 blev han amtsvandinspektør ved Randers amt og overtog dermed en meget krævende stilling. Det kan således nævnes, at de fleste af de meget store digearbejder og afvandingsarbejder omkring Randers fjord, kunstige afvandinger o. m. a. blev projekteret og gennemført i den årrække, hvor han fagligt repræsenterede Randers amt over for de projekterende ingeniører og de firmaer, der gennemførte de store millionarbejder. Som bekendt har Hedeselskabet projekteret næsten alt, hvad der er lavet af den slags arbejder langs Randers fjord og Gudenåen, og det blev naturligt til et meget nært

PVC TRYKRØR
12-400 mm

PVC KLOAKRØR
110-400 mm

PVC DRÆNRØR
50-110 mm

PVC FALDRØR
40-160 mm

wavin

NORDISK WAVIN A.S.
SØREN FRICHSMEJ 51-53 . 8230 ÅBYHØJ
TELEFON ÅRHUS (06) 15 55 33
SJÆLLANDS LAGER: 4330 KIRKE HVALSØ
TELEFON (03-408) 217

Husmandsbrandkassen for Danmark
Husmændenes ulykkes- og ansvarsforsikring

Nørre Voldgade 16 – København K

**JYSKE
PENGE
GOIO
JYSKE
BANK**

Den almindelige Brandforsikring
for Landbøgninger, opretter ved kongelig Anordning
af 1792

Brandforsikrer Bygninger
– færdige og under Opførelse –
med fast Inventar

HOVEDKONTOR:
STORMGADE 10 – KØBENHAVN K.
C.: 1100

Bøger

Tidsskrifter

Medlemsblade

Brevpapir

Faktura

Festsange

Regninger

Plakater

Løbesedler

Protokoller

Visitkort

Brochurer

Æskepost

m. m.

KARTONNAGE

**Carlo
Mortensen**

VIBORG

**ZINCK
GODTHAAB**

**MODERNE HAVEREDSKABER
DER LIGGER GODT I HAANDEN**

**DEJLIG
LET
HAVE
SPADE**

ET REDSKAB
DER ER BEHAGELIGT
AT ARBEJDE MED
DEN ER RIGTIG

NR. 60

**SUPER
LETVÆGTSSKOVLEN
ZINCK
LET**

GØR ARBEJDET LET
LET MEN STÆRK
SKØVL
FAAS OGSAA MED
STØVLEBESKYTTER
DEN ER RIGTIG

NR. 202K

samarbejde med amtsvandinspektøren. Alene i Randers amt havde han, da han 1. april 1965 tog sin afsked, været med til at behandle 8000 enkeltmandsdræningsarbejder og 180 fællessager vedrørende vandløbsreguleringer med en samlet udgift på 42 mill. kr. I Randers amt var der i de 25 år fra 1940 behandlet og godkendt landvindingsarbejder for 21 mill. kr.

Da grundforbedringslovene udvikledes efter 1932, og landvindingsloven kom til i 1940, blev han først medlem af amtets grundforbedringsudvalg og senere af Statens Landvindingsudvalg. I landvindingsudvalget fik han en meget stor indflydelse, idet han her ikke alene følte sig som fagmand med særlige muligheder for at vurdere opgavernes betydning og den tekniske løsning, men også fandt, at han med sin tilknytning til Dansk Ingeniørforening måtte varetage de private, projekterende ingeniørers interesser.

Amtsvandinspektør Tylvad var landvæsenskommissær i en årrække, medlem af Kolindsundkommissionen, i vandlovskommissionen, i to perioder formand for Foreningen af Amtsvandinspektører, medlem af vandløbsrådet o. m. m. Ved siden heraf offentliggjorde han jævnligt artikler om faglige spørgsmål, bl. a. i Hedeselskabets Tidsskrift.

De mange mennesker, der i årenes løb kom i berøring med Kr. Tylvad, lærte ham at kende som en god, men saglig stærk forhandler, der meget nødtigt gik med til at ændre i det, han anså for det rette.

Ved udformningen og gennemførelsen af en lang række af de landvindingsopgaver, der løstes i den lange årrække, han var medlem af landvindingsudvalget, fik Kr. Tylvad da også en afgørende indflydelse. Hans navn vil f. eks. for altid være knyttet til gennemførelsen af Skjernå-projektet, hvor han blev medlem af anlægsledelsen.

Der vil altid stå respekt om Kristian Tylvads navn, og fra alle sider, ved hans død, gives udtryk for anerkendelse af hans gerning.

Fritidsområdet og dets miljø

I Norge har man såkaldte impediment-arealer, d. v. s. arealer, som har så lav en produktivitet, at det ikke kan betale sig at dyrke dem, det være sig som landbrug eller som skovbrug. Det drejer sig fortrinsvis om arealer, hvor det jordlag, som dækker klippen, er tyndt eller mangler helt. Der findes dog også forskellige steder klitarealer, som betegnes som impediment-arealer.

Sådanne arealer er ofte meget attraktive for publikum, fordi de er natur-skønne. Forfatteren *J. Låg* foreslår i en artikel i det norske tidsskrift *Ad novas* nr. 8, at man i områder af denne karakter skaber sommerhusbyer. Disse vil være midt i arealer, der er velegnede til rekreative formål såsom fodture og ski-sport, og ofte vil de tillige være nær vand.

Låg fremfører, at skærmende beplantninger omkring bebyggelserne i de fleste tilfælde kan fremelskes. Det vil ganske vist være betinget af investeringer, som ikke er forsvarlige ved normal jorddyrkning, men som er relativt små i et investeringsbudget, der omfatter byggemodning og byggeri. Investeringerne kan bestå i gødskning og vanding og i et vist omfang i flytning af jord.

Forfatterens tanker virker besnærende. Sigtet er dobbelt, nemlig både at skabe attraktive fritidsområder og at spare på dyrkningsværdig jord.

Når man læser artiklen, kommer man uvægerlig til at drage paralleller til danske forhold. Megen god dyrkningsjord er f. eks. gået tabt ved sommerhus-udstyknings på Sjælland. Andre steder henligger store arealer af tvivlsom dyrkningsværdi målt med jordbrugets alen.

Nogle arealer er menneskabte som brunkulslejerne, der fra visse hold ligefrem benævnes ørkner. Her kan der med rimelige investeringer skabes rekreative områder af høj værdi. Det småkuperede terræn med større eller mindre damme vil blive meget attraktivt, når »ørkenpræget« er udvisket af en slørende vegetation.

Landets mange grusgrave og kalklejer har noget af brunkulslejernes karakter, og også her kan et plantedække gøre underværker.

De vestjyske klitter øver allerede en betydelig tiltrækning på publikum, ikke mindst på grund af havets nærhed. Det er imidlertid et spørgsmål, om de ikke kan udnyttes mere intensivt og derigennem i virkeligheden dæmpes mere effektivt.

I de seneste år forlades nogle af vore fattigste, sandede jorder, fordi næppe nogen landmand kan skaffe sig et rimeligt udkomme ved at dyrke dem. På disse kan man næppe heller forsvare at gennemføre plantageanlæg, sådan som de økonomiske vilkår er for dansk skovbrug for tiden. Disse arealer er imidlertid beliggende i områder, som har store rekreative værdier.

For alle de ovenfor nævnte områder gælder det, at opbygningen af planlagte feriemiljøer med skærmende beplantninger let kan gennemføres. Jorden er dybgrundet og gødskning og vanding kan skabe ypperlige vækstbetingelser. I modsætning til, hvad tilfældet er mange steder på Sjælland, er det oven i købet sådan, at der i de fleste danske »impediment«-områder er rigelige grundvandsreserver.

Det skal fremhæves, at skærmende beplantninger har et dobbelt formål, dels kan de skabe gode læ- og skyggeforhold omkring feriehusene, dels kan de på en naturlig måde skjule feriehusene i landskabet.

H. Holstener-Jørgensen

Om kvælstof-udvaskning

Statsgeolog *Werner Christensens* artikel i Hedeselskabets Tidsskrift nr. 3 om nitrat i overfladevand og grundvand har vakt megen opmærksomhed, idet artiklens forfatter heri fastslår, at kvælstofforbindelser og fosfater, der kan findes i vandløb i tætbebyggede egne, næsten udelukkende skyldes forurening ved tilførsel af spildevand,

ligesom forfatteren også gennem sine undersøgelser konstaterer, at selv om overfladevand og drænvand altid indeholder nitrat, er grundvandet i det meste af Danmark praktisk taget fri for indhold af nitrat.

I det af Det danske Gødningskompagni udgivne »Gødningen« refererer redaktør S. Højer-Petersen udførligt hele artiklen og tilføjer derefter:

»I relation til de ofte fremførte påstande om, at den stigende kvælstofgødskning indebærer en betydelig fare for, at grundvandets nitratindehold vil stige, er disse resultater fra Danmarks geologiske Undersøgelse meget værdifulde. Nitratudvaskning er en proces, som langt tilbage i tiden er foregået overalt, hvor man har en naturlig vegetation på muldjord. Om tilført kvælstofgødning overhovedet betinger en større kvælstofudvaskning er vel endda et spørgsmål. Når man véd, at de øvre jordlag i danske moræneområder indeholder omkring 5000 kg kvælstof pr. ha, og at den årlige kvælstofbinding kan være stor, er udvaskning af en størrelsesorden på 15 kg N pr. ha som fundet på velgødede jorder på Stevns jo ganske lidt set i forhold til hele omsætningen.

Litteratur

Beståndsvård och produktionsekonomi

Kungl. Skogsstyrelsen, Stockholm 1969. 349 s., 127 fig. & diagrammer.

I bogens forord giver Skogsstyrelsens chef, Fredrik Ebeling, et billede af situationen i svensk skovbrug i dag. Han peger på den *svære* og *radikale* men *nødvendige* og *hastende* omstillingsproces, der skal til, hvis skovbruget skal imødegå den lavkonjunktur, der har været under stadig udvikling siden de gode år under Korea-højkonjunktoren i begyndelsen af halvtredserne.

Skovbruget må høj-mekaniseres, hedder det, og bestandplejen må tillempes i overensstemmelse hermed, hvis lønsomheden skal sikres. Bogens udgivelse skal ses som et led i Skogsstyrelsens tilskyndelse til denne omstillingsproces. I 1969 afholdt de svenske skogsvårdorganisationer over en bred front videreuddannelseskurser for sit personale, og hvad der oprindeligt var tænkt som stencileret kursusmateriale blev i sidste instans til denne omfattende håndbog.

En arbejdsgruppe bestående af personale ved Skogsstyrelsen og Skogsvårdsstyrelserne har forfattet og tilrettelagt bogen med støtte fra en række forskere ved Skogshögskolan. Desuden har en referencegruppe med repræsentanter fra bl. a. skovskolerne og skovejerforeningerne medvirket.

Bogens titel er egentlig ikke fuldt dækkende. Den er i pagt med bogens klare sigte, som er at give anvisninger på bestandsplejens udformning for opnåelsen af en lønsom vedproduktion, men derud over gives der i bogens første del (I s. 13—152) en udmærket, kortfattet oversigt over vedproduktionens forudsætninger i svensk skovbrug, både de biologiske produktionsforudsætninger, den aktuelle skovtilstand, indtægts- og omkostningsudvikling samt den tekniske udvikling.

Bogens anden del (II s. 153—265) omhandler bestandsplejens indflydelse på vedproduktionens volumen og værdi dvs. på massetilvækst og kvalitet, skaderisikoen ved bestandsplejeforanstaltninger (mekaniske skader der hidrører fra skovningsarbejdet, næringstab som følge af træmetoder i oparbejdningen dvs. en skovningsmetode hvor hele træet slæbes bort fra voksestedet inden oparbejdningen, insektskader m. v.). Endelig er som noget nyt gødskningen medtaget som en almindelig bestandsplejeforanstaltning.

Bogens sidste del (III s. 267—319) giver anvisninger på bestandplejens udformning. Med udgangspunkt i Skoghögskolans bonitetstabeller (baseret på overhøjde) fastlægges skovjordens langtidige produktionsevne, ligesom boniteringen lægges til grund for valg af programmet for bestandsplejen omfattende udhugningen. Desuden gives der kalkulemodeller for beregning af hovedskovningstidspunkt og for valg af bestand til gødskning.

Bogen afsluttes med 28 hjælpediagrammer samt ordforklaringer og stikordsregister. Efter alle afsnit i bogen anføres litteraturliste og kilder til videre studier.

Med sit klare, pædagogiske sigte er bogen let læselig. Stoffet har naturligvis specielt relation til svensk skovbrug, men der er ikke tvivl om, at den, der begiver sig over sundet på ekskursion eller studierejse, her vil have en nyttig introduktion til svensk skovbrug og til mange af dets driftsøkonomiske problemer.

Det vil være forkert at opfatte bogen som en svensk pendant til de nye danske og norske lærebøger i skovdyrkning (Carl Mar : Møller og Knut Skinnemoen). Dertil er den, som titlen jo også understreger, for snæver i sit oplæg.

Jørgen Lundberg

NORDFYN

Gyldendal, 3. bd. i egnsbeskrivelse, indb., ill., 286 s., 38 kr.

Den store egnsbeskrivelse af Danmark, som Gyldendal begyndte i fjor, er nu udsendt i 3. bind: Nordfyn. Dette bind følger nøje mønsteret fra de to foregående om Bornholm og Nordjylland, således at man nu kan være nogenlunde sikker på, at der med værkets afslutning i de 12 planlagte bind vil foreligge et ret usædvanligt værk, hvor det kulturhistoriske vil være det tungtvejende. Det er svært at vurdere det meget stof om herregårde og kirker, som jo efterhånden er beskrevet til det rent trælse i turistbrochurer, historiske årbøger, samlede værker af alle arter, f. eks. Trap, så man må konstatere, at noget nyt

ikke siges — kun i omskrivningen. Afhandlingerne om folkemål, planteliv og dyreliv er et islæt af høj karat, og oversigterne over øens erhvervsforhold har en aktuel, kortfattet værdi. Den «blå bog» ofrer 1½ side på H. C. Andersen, ½ på Jens Kruse og noget lignende på Karl Skytte, Morten Korch og Aksel Larsen m. fl., det har været en højst mærkelig opgave at trække lod om, hvem der har fortjent at medtages her.

Igen må det siges, at billedstoffet er godt udvalgt, ofte lidt småt gengivet, men fint udført og for hvert enkelt billede en koncentration i tekstens indhold, der er fremragende.

Til sin tid vil registreringen af indholdet i hvert enkelt bind gøre værket til et godt opslagsværk. has.

I få ord . . .

I Hedeselskabets Tidsskrift nr. 5 offentliggjorde lækonsulent *Frode Olesen*, Skanderborg, en afhandling om »Iagttagelser over beskæring af læhegn«. Afhandlingen var baseret på undersøgelser, som er foretaget af det i sin tid nedsatte beskæringsudvalg bestående af skovrider *Sven Larsen*, Tolne, planteskolebestyrer *I. Nyholm*, Centralplanteskolen, Fårvang, inspektør *Folmer Westh*, Hjørring, konsulent *Bodil Lyager*, Hjørring, og lækonsulent *Frode Olesen*.

Skovrider West-Nielsen, Ebeltoft, har ikke været medlem af udvalget, således som det fejlagtigt blev meddelt i sidste nummer af tidsskriftet.

De betydningsfulde undersøgelser er gennemført på Hjørringegnen under ledelse af inspektør Folmer Westh.

De samvirkende Plantningsforeningers årsmøde er nu fastlagt til afholdelse på restaurant «Skærgården», der ligger 5—6 km syd for Herning i udkanten af Rind plantage.

Årsmødet finder sted fredag den 29. maj.

A/S Houborg plantage, nr. 1 i Hedeselskabets register, afholder generalforsamling på Houborg kro fredag den 22. maj.

Af det udsendte regnskab fremgår det, at bestyrelsen foreslår et udbytte på 25% af aktiekapitalen, der er på 100.000 kr. Driftsregnskabet balancerer med 201.077 kr. og viser, at der er solgt gavntre for 184.801 kr. Status balancerer med 831.773 kr. Plantagens ejendomsskyld er nu 762.200 kr. Den er gældfri.

A/S Give plantage har på sin generalforsamling vedtaget at forhøje udbyttet fra 10% i 1968 til 12% for 1969. I sin beretning oplyste bankdirektør *S. Løvbjerg*, at plantagen havde givet et driftsoverskud på ca. 26.000 kr., idet der var hugget mere end året før, og de 783 m³, det drejede sig om, var solgt til bedre priser end ventet. Den hidtidige formand, gårdejer *V. Villumsen*, ønskede ikke at modtage genvalg, og i stedet for indvalgte hans søn *Erling Villumsen* i bestyrelsen, og *S. Løvbjerg* nyvalgte som formand.

Under det svenske skovbrugs »rigsdag«, »Skogsveckan« 1970 i Stockholm, blev der givet udtryk for en del optimisme med hensyn til udviklingen. Dr. teckn. *Marcus Wallenberg* spåede en stigende efterspørgsel efter træfiber-masse, idet han anslog, at netto-importbehovet i Europa ville stige med ca. 7—8 millioner tons, deraf halvdelen forædlet til papir. Han beregnede det to-tale produktionsunderskud i Europa i 1980 at være oppe på 60 millioner m³ træmasse.

5000 svenske jægere og fritidsfiskere har rejst en samlet protest mod den svenske naturfredningsforenings vidtgående forslag om oprettelse af natur-reservater i fjeldtrakterne mellem Malmberget, Kiruna og Gellivara. — »Nu kan det være nok!« siger jagtorganisationerne.

**Ingeniør Kristian Thomsens rejselegat og
civilingeniør Jens Parbos rejselegat**

uddeler i 1970 i forening et samlet rejsestipendium på indtil 2.000 kr. til en studierejse i kulturteknisk vandbygning.

Stipendiet vil fortrinsvis blive tildelt en civilingeniør, der enten har haft kulturteknisk vandbygning som specialfag til eksamen eller hovedsagelig arbejder med kulturtekniske opgaver. Dog kan stipendiet efter omstændig-hederne også tildeles andre, der virker på den kulturtekniske vandbygnings område.

Ansøgning stiles til legatbestyrelserne og indsendes senest den 1. juni 1970 til Hedeselskabets kultustekniske afdeling, Viborg.

De svenske statsskove, Domänverket, har forelagt regeringen en femårs-plan for driften til og med 1974. Efter den er det meningen at forhøje de år-lige investeringer fra 34 til 47 mill. sv. kr., eller for de fem år med i alt 215 mill. kr. Disse mange penge skal først og fremmest anbringes i rationelle skovmaskiner. Direktør *Folke Rydbo* betegner forslaget som en videre ud-bygning af målet, at gøre de svenske statsskove til et rent forretningsforeta-gende, således som målet udformedes allerede i de i 1968 optrukne rationalise-ringslinier. I 1975 regnedes med, at Domänverket har nedbragt staben af hel-årsbeskæftigede skovarbejdere til 4500, medens der i dag er beskæftiget 5300 års- og sæsonbeskæftigede. Tallet på tjenestemænd skal nedbringes med 200.

Interessant er det, at budgetterne afsætter 10 mill. sv. kr. til gødskning i skovene pr. år.

PINDSTRUP SPHAGNUM (tørvestrøelse)

Leveres i baller i den anerkendte størrelse i kvaliteterne

- FIN - MELLEMFIN - GROV - samt kvaliteten
- LØS, USORTERET

Desuden leveres kvaliteten

- FIN TØRVESTRØELSE (sphagnum) i 430 liters poser og 200 liters poser

Forhandlere overalt i landet.

PINDSTRUP MOSEBRUG A/S

8964 Pindstrup . Tlf. (06) 39 61 00

Midtjydske Teglværkers Salgskontor S. m. b. a. **Alle størrelser i drænrør leveres** Telefon Viborg (06) 62 13 30

Bjerringbro Cementvarefabrik

Telefon Gentofte 938
Bjerringbro (06) 08 11 11

Alle Δ mærkede rør
imprægnerede
og uimprægnerede

Stort lager
Aitld leveringsdygtig

Rødkjærsbro Cementvarefabrik v. J. T. Birk

Telefon Rødkjærsbro (06 - 65 91 11) 14

FORLANG TILBUD

Fører kun Δ mærkede varer

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres på lager

Ellidshøj Kridt- og Kalkværk

ved C. M. Christiansen . Århus
Telefon: Ellidshøj (08 - 11 93 11) 4
og Århus (06) 12 76 33

Fabrikation af
jordbrugskalk og
foderkridtmel

J. C. Halvorsen & Sønner

Krogsga Cementstøberi
Kontor: Augustenborggade 11
Århus C Telf. (06) 14 59 99

Sparekassen Sjælland

Drænrensning

med Hedeselskabets højtryks-
maskiner udføres over hele lan-
det. Henv. til Hedeselskabets
lokale kontor eller til hovedkon-
toret Viborg, tlf. (06) 62 61 11,
lokal 244.

DEN DANSKE PROVINSBANK

- endnu bedre service

A/s De forenede Teglværker

EGERNSUND - TELF. GRAASTEN 51713 OG 51714
LEVERER TEGLVARER OVER HELE LANDET

Trifolium Frø

KØBENHAVN

RANDERS

Kjellerup Betonvarefabrik v. J. T. Birk

Telf. (06) 88 10 45. Efter kl. 17: Telf. Rødkjærsbro (06 - 65 91 11) 14

Fører kun Δ mærkede varer.

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres. Forlang tilbud.

SKOVPLANTER - LÆPLANTER - HAVEPLANTER

SKÆRBÆK PLANTESKOLE

Skærbæk . Telefon (047) 5 12 50 *

Tiilsuttet Herkomstkontrollen med skovfrø og -planter.

Plantekatalog tilsendes gerne på forlangende.

Elementbroer - Jernbetonspunsplanker

Specielle emner efter opgave Alt i betonvarer efter D. S. 400

Ringkøbing Cementvarefabrik - Tlf. 07 32 16 00

Videbæk Cementvarefabrik - Tlf. 07 17 12 14

A/S N. SKYTTE

Betonvarer og Iso-dæk

Lecablokke og -mursten

Mørtel, sten og grus

Frøviscentret

HUNSBALLE

Telf. Holstebro (074) 2 05 33

Frøavl og frøhandel

A/s MARIUS ØDUM

Randers . Telf. (064) 2 04 00

Betonvarer efter
Ingenlørforeningens normer

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby . Telefon (08) 17 10 55

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Renseanlægget »Ringtanken« (Dansk patent nr. 59820)

Træplanter til have og kirkegård,
mark og skov.
Plantegræs.

Lomborgs Planteskole

Granhøj v. Aalborg

Tlf. 12 01 01

Tlf. 13 40 40

Stort favæillustreret
katalog
sendes gratis
på forlangende

Sine forsikringer tegner man i

NORDISK ULYKKE

Grønningen 17 - København K.

Telefon Min. 81 11

FYENS LANDMANDSBANK

ODENSE

Vestergade 33 - Telefon (09) 11 46 11

Åben 9.30-12.30 og 14-16, lørdag 9.30-12.30

Fredag til kl. 17. Udfører alle bankforretninger

Aktieselskabet

L. HAMMERICH & CO.

Specialforretning i bygningsartikler

Grundlagt 1854 - Telf. 12 71 55 (3 lin.)

Århus

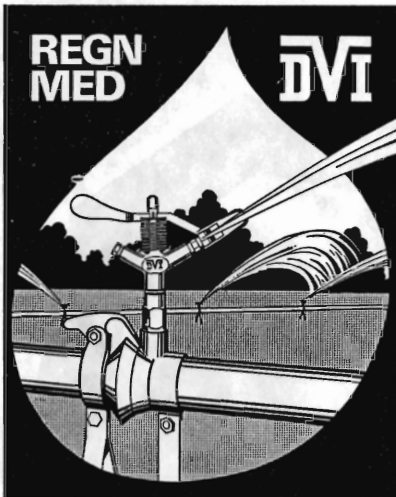
flagstænger i alle længder

leveres færdige, hølvede
og pudsede, lige til at male
samt forsynet med hånd-
drejet knop og varmforzink-
ket skødeklamp.

Behandlet enten med far-
veløs »Gorjol« eller TRYK-
imprægneret.

Rekvirer venligst brochure
med priser.

VANDINGSANLÆG

OMGAENDE LEVERING

Ønsker De?

- ★ Gennemført kvalitet
- ★ Lette og stærke rør
- ★ De hurtige og robuste koblinger
- ★ Sprinklere, der vander jævnt
- ★ Sagkyndig og reel projektering
- ★ Anlæg, hvortil reservedele hurtigt kan skaffes,
- ★ fordi det er dansk arbejde

Indehaverne er aut. af landbrugsministeriet til projektering af vandingsanlæg med tilskud og lån i h. t. grundforbedringsloven

DANSK VANDINGS INDUSTRI
Snoghøj pr. Fredericia tlf. (05) 95 22 11

Henvend Dem
om brochure
og tilbud

Omhyggeligt behandlede **skovplanter**

i værdifulde provenienser

DANPLANEX
PLANTESKOLER A/S . Rødekre . Telefon (046) 6 29 33*

Stenvad Cementstøberi

Tlf. Stenvad (063 - 8 24 11) 6
Arnold Westmark

Alle Δ mærkede rør
ALTID LEVERINGSDYGTIG

TIL ALT BYGGERI
FIBO LETKLINKER

TIL HURTIGT BYGGERI
FIBO FACADEELEMENTER

TIL RATIONELT BYGGERI
FIBO VÆGELEMENTER
HB-system

TIL INDUSTRIELT BYGGERI
FIBO DÆK- OG
TAGELEMENTER

 FISKBÆK PRODUKT A/S
6920 Videbæk . tlf. (07) 17,13 00

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Telefon (06) 62 14 00
Sct. Mathiasgade 68

Kontortid: Kl. 9-15
Lørdag lukket
Aftenspedition:
Torsdag kl. 16-18,30
Fredag kl. 18,30-20

Fillaler:
Karup
Mammen
Løgstrup
Vestervang

PETERSEN & PEDERSEN

VIBORG

Telefon (06) 62 62 88

ALT I ELEKTRICITET

Røde drænrør

fra 2"-12" haves altid på
lager. - Forlang tilbud.

» SOFIENLUND «
TEGLVÆRK

Ulstrup - Tlf. (06) 46 30 10

MARKVANDING

DANREGN

SPECIALFIRMA · FORLANG TILBUD
BRANDE · TLF. 07-18 0755*

■ AVERTER I HEDESELSKABETS TIDSSKRIFT ■

Sydvestjydske Teglværkers Salgskontor

ØLGOD
Tlf. (052) 4 47 11

TAL DER TÆLLER

3 cylindre. **2695** cm³. **47** HK (DIN) på motoren. **43** HK på kraftudtaget ved **2200** motoromdrejninger, **39** HK ved **2000** motoromdrejninger, **38** HK ved **1800** motoromdrejninger og **22** HK ved **1100** motoromdrejninger. **540** omdrejninger på kraftudtaget ved **1800** og **1100** motoromdrejninger. **1000** omdrejninger på kraftudtaget ved **2000** motoromdrejninger.

12 gear frem og **4** gear bak. **10** kørehastigheder til markarbejde. **5** køre-

hastigheder i mejetærskerområdet. **4** hydrauliksystemer i **1** håndtag. **48** cm frihøjde. Dækmontering for **600 x 16**, bag **11x32**. Længde **308** cm. Hjulafstand **203** cm. Mindste bredde **173** cm. Drejeradius **315** cm. Brændstoftankliter: **52** liter. Totalvægt **1975** kg = **610** kg på foraksel og **1365** kg på bagaksel.

Det vigtigste tal er prisen! Få et godt tilbud hos Deres lokale DB-forhandler.

DAVID BROWN

DAVID BROWN TRAKTOR A/S · 4000 Roskilde, tlf. (03) * 35 54 50

880

